

РОЗВИТОК НАВИЧОК РОБОТИ З ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИМИ ТЕКСТАМИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Благодарна Т.П. (Харків)

В статті розглядаються основні методи роботи з професійно-орієнтованими текстами на початковому етапі вивчення іноземної мови. Наводяться стислі характеристики видів роботи з текстами та рекомендації щодо типів вправ з ними.

Ключові слова: професійно-орієнтовані тексти, передтекстові вправи, післятекстові вправи, мовні моделі.

В статье рассматриваются основные методы работы с профессионально-ориентированными текстами на начальном этапе изучения иностранного языка. Даются краткие характеристики видов работы с текстами и рекомендации относительно типов упражнений к ним.

Ключевые слова: профессионально-ориентированные тексты, предтекстовые упражнения, послетекстовые упражнения, языковые модели.

The article gives the analysis of the basic methods of working with the texts for specific purposes oriented at foreign language elementary level studies. Short descriptions of types of working with the texts are given and relevant tasks and exercises are discussed.

Key words: texts for specific purposes, pre-text exercises, post-text exercises, language models.

Актуальність статті обумовлена винятковим значенням читання в процесі навчання іноземних мов як засобу підвищення рівня володіння мовою і як джерела інформації. Потік інформації стрімко збільшується з кожним днем, і випускникам вищих навчальних закладів неминуче доведеться зіткнутися з необхідністю інтенсивного використання іноземної мови в професійній діяльності. Крім того, зростаючі ділові та культурні зв'язки із зарубіжними країнами вимагають, щоб сучасні фахівці володіли навиками читання документів, що супроводжують імпорту продукцію та послуги, могли самостійно здійснювати інформаційний обмін з іноземними діловими партнерами [1-4].

Наведені обставини роблять актуальним розвиток навичок роботи з професійно-орієнтованими текстами в процесі навчання студентів іноземним мовам. *Метою* статті є пошук напрямів розв'язання зазначеної проблеми, а саме:

- розгляд основних методів роботи з професійно-орієнтованими текстами на початковому етапі вивчення іноземної мови;
- обґрунтування характеристики видів роботи з текстами;
- розробка рекомендацій щодо типів вправ з текстами.

Наведемо основні завдання, що стоять перед студентами в процесі вивчення професійно-орієнтованої літератури на іноземній мові [4-5]:

- 1) отримання інформації, яка б доповнювала та поглиблювала навчальний матеріал, що опановується студентами в процесі вивчення профільних дисциплін навчального плану;

2) формування необхідних навичок щодо подальшого самостійного читання літератури за фахом.

Відповідно до зазначених завдань ми пропонуємо наступні види роботи з оволодіння навичками читання літератури за фахом:

- робота з оригінальними професійно-орієнтованими текстами, а саме аналітико-синтетичне (і обов'язково екстенсивне) читання з відповідним контролем розуміння прочитаного у процесі аудиторних занять;

- виконання ефективних вправ (на спеціально підібраному для цього матеріалі) до і після читання професійно-орієнтованих текстів.

Власне читання лише на самому початку буде читанням для розуміння змісту тексту в цілому. Надалі необхідно перед читанням тексту ставити перед студентами ті або інші завдання, щоб поступово знайомити їх із специфікою читання спеціальної літератури і виробити у них тверді вміння та навички, необхідні в майбутній професійній діяльності:

- 1) виділити головну думку;
- 2) вибрати необхідні деталі;
- 3) конспективно передати зміст прочитаного на рідній мові;
- 4) узагальнити прочитане;
- 5) швидко проглянути текст і вибрати основні наукові факти;
- 6) знайти відповіді на поставлені запитання;
- 7) прочитати схему або зобразити прочитане схематично або у вигляді малюнку;
- 8) знайти потрібне посилання, формулювання або довідку.

Відповідно до другої мети, надбання необхідних навичок для подальшого самостійного вивчення професійно-орієнтованої літератури студентам доцільно виконувати вправи, спрямовані на:

- впізнання (ідентифікацію) невідомих слів за асоціацією, із контексту, за словотворчими елементами, по приналежності до групи інтернаціональних слів та інш.;

- впізнання мовних моделей у процесі читання, тобто розуміння мовних зразків, що мають в основі ту або іншу модель, характерну для даного виду фахової літератури;

- уміння користуватися словниками та довідниками.

Зупинимося на основних видах роботи, за допомогою яких можуть бути сформовані у студентів наведені вище вміння та навички. Важливу роль в роботі над оригінальними текстами спеціального характеру відіграє навчання впізнанню та розумінню інтернаціональних слів без допомоги словника. Навчати цьому потрібно регулярно і плановірно, зважаючи на розподілення всіх інтернаціональних слів на наступні групи [5]:

- слова з повним збігом значень у двох мовах (таких слів у професійно-орієнтованих текстах приблизно 87%);

- слова з частковим збігом значень в двох мовах (таких слів – 10%);

- слова з повною розбіжністю значень в двох мовах (таких слів – 3%).

Ця диференціація в тій або іншій формі повинна бути доведена в процесі навчання до свідомості студентів. Крім того, доцільне виконання ряду вправ, що спрямовані на впізнання та розуміння слів, які повністю або частково співпадають по значенню з відповідними словами в рідній мові. Проте, необхідно відзначити, що при відборі текстів бажано орієнтуватися саме на першу та другу групи інтернаціональних слів, оскільки слова із значною розбіжністю в графічних образах не можуть бути зрозумілими шляхом здогадування. Їх просто необхідно знати або знаходити в словнику.

Для подолання граматичних труднощів під час роботи з текстами необхідно сформувати у студентів відповідні навички та довести їх до автоматизму. Для досягнення цієї мети доцільно виробляти вміння пізнавати та виділяти в тексті характерні для нього мовні моделі. У процесі навчання читанню важливо, щоб студенти за сукупністю окремих слів бачили у реченні певний взаємозв'язок цих слів, який складає не менш визначену структуру – мовну модель.

Ще один вид роботи, абсолютно необхідний для формування навичок самостійного читання, – це робота із словником [6]. На жаль, цьому виду роботи в сучасній методичній літературі не приділяється достатньої уваги. Часто аж до закінчення загальноосвітньої школи учні користуються тільки словником підручника з іноземної мови і не набувають навичок роботи із фаховими словниками, коли необхідно вибрати потрібне значення слова з декількох варіантів, наведених у словнику. Крім того, доцільно ознайомити студентів з такими випадками, коли слова, співпадаючи за формою, можуть мати абсолютно різні значення у двох мовах, наприклад *conductor* англійською мовою і *кондуктор* українською мовою. Це так звані “помилкові друзі” перекладача.

Першою необхідною умовою швидкого пошуку потрібних слів є добре знання алфавіту, яке виробляється при виконанні спеціальних вправ. Другою умовою є вміння визначити основну форму слова. І, нарешті, третьою, але не менш важливою умовою швидкого й умілого користування словником є вибір саме того значення слова, яке потрібне в даному випадку. Основним помічником у цьому є контекст. Для формування означених вище навичок роботи із словником необхідно підбирати або складати відповідні вправи та регулярно пропонувати їх студентам для тренування в процесі проведення аудиторних занять.

З роботою із словником тісно поєднана робота над словотворчими елементами мови. Знайомство з найбільш поширеними суфіксами, префіксами, а іноді і коренями слів, що прийшли в англійську мову з інших мов, повинно скласти основу лексикологічної роботи на початковому етапі вивчення іноземної мови у вузі. Вправи на словотвір можуть бути передтекстовими, але базуватися на матеріалі тексту, та післятекстовими, коли вже знайомий текст використовується для розвитку та закріплення навичок читання та перенесення їх на роботу з наступними текстами. Передтекстові вправи часто базуються на роботі із словниками, оскільки студенти працюють з окремими словами або реченнями, а не з текстом, в якому завжди велику роль відіграє контекст.

Найбільш ефективними є вправи наступного характеру:

- вибрати з речень ряд похідних слів і виділити складові елементи (навести модель семантизації похідних слів);

- семантизувати певний афікс із знайомими кореневими елементами (ці вправи повинні бути використані у великій кількості, оскільки вони мають тренувальний характер);

- із знайомих кореневих елементів і афіксів по вивченій моделі утворити похідні слова.

На заключному етапі роботи доцільне виконання вправ з самим текстом. Ці вправи відрізняються від приведених вище лише тим, що основою для роботи служить текст, і студентам дається завдання самостійно вибрати з тексту і семантизувати ті або інші похідні слова.

Післятекстові вправи служать головним чином для перевірки розуміння як прочитаного тексту в цілому, так і окремих його розділів. На цьому етапі найбільш вдалим та ефективним, з нашої точки зору, є наступні види вправ:

- прочитати текст і стисло передати його зміст;
- розділити текст на логічні частини та назвати їх;
- записати запитання до тексту і задати їх в логічній послідовності товаришам;
- скласти план прочитаного;
- викласти зміст тексту за планом;
- підготувати повідомлення за темою тексту з використанням додаткової літератури.

Таким чином, ми розглянули основні види роботи над професійно-орієнтованими текстами на іноземній мові, мета яких – виробити у студентів навички читання літератури за фахом. Приведені види вправ безумовно не вичерпують усього розмаїття форм і методів роботи студентів при читанні текстів іноземною мовою. Багато питань розвитку навичок роботи з текстами за фахом ще чекають своєї розробки як в теоретичному, так і в практичному плані.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благодарна Т.П. Англійська мова: Навч.-метод. посібник для студентів мех.-мат. фак-ту / Т.П. Благодарна, В.О. Ужик. – Харків: Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2006. – 104 с.
2. Благодарна Т.П. Computer Science: Англійська мова для студентів за фахом “Інформаційні технології”. – Харків: Харків. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, 2002. – 120 с.
3. Благодарна Т.П. Bases of Mathematical Sciences: Навч.-метод. посібник для студентів перш. курсів мат. спеціальностей. – Харків: Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2004. – 88 с.
4. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. – М.: Академия, 2005. – 210 с.
5. Грызулина А.П. Обучение чтению научно-популярной литературы на английском языке. – М.: Высш. шк., 1978. – 110 с.
6. Котов В.М., Котова Г.М., Король А.М. Російсько-українсько-англійський математичний словник словосполучень. – К.: В/к “ІЛЬВЕН”, 1992. – 152 с.
7. Шадриков В.Д., Анисимова М.П., Корнеева Е.Н. Познавательные процессы и способности в обучении. – М.: Просвещение, 1990. – 142 с.